

GÜNEŞLENME HAKKI

**Özlem Döğerlioğlu Işıksungur'un Gas&Power Dergisi için yazdığı köşe yazısı

Eski çağlarda Mısır ve Mezopotamya'da da kullanılan "güneş", günümüzde fosil kaynakların kullanımını ve enerjide dışa bağımlılığı azaltmak amacıyla, temiz, çevre dostu ve sınırsız bir alternatif enerji kaynağı olarak "elektrik üretiminde" ön plana çıkmaktadır. Avrupa'nın en güneşli ülkelerinden biri olan Türkiye'de de elektrik üretiminde güneşten yararlanma eğilimi giderek artmaktadır. Nitekim, lisanssız olarak güneşten elektrik üretimine ilişkin projelerin artışı, 10-14 Haziran tarihleri arasında gerçekleşen (tahsis kapasitesinin EPDK tarafından 600 MW'la sınırlandırıldığı) güneş enerjisi lisans başvurularına 8900 MW'lık rekor başvurunun yapılması büyüyen "güneş pazarının" ve artacak "güneş yatırımlarının" habercisidir. Yatırımcılar, uzun dönemde sistemin kâra geçerek para kazanacağı ümidi ve düşüncesiyle hareket etmekte, çatı tipi veya tarla tipi güneş enerji tesisi tercih etmekte, yaptıkları ölçümlerle orantılı olarak elektrik enerjisi üreteceğini öngörmekte ve planlarını bu öngörü doğrultusunda yapmaktadır. Ancak, yatırımcılar, bugün hesaplandırmaları yaparken ve panel yerleştirirken mevcut durumu esas almakta ve sonradan ortaya çıkabilecek "gölgeleme" "güneşe erişimin engellenmesi" riskini doğal olarak hesaplayamamaktadır.

Peki, komşunuz gelip, sizin gayrimenkulünüzün bulunduğu yerin yanına yüksek bir bina dikerse ve bu bina sizin büyük paralar harcayarak yaptığınız güneş enerjisi tesisinizin güneşini engellerse ve artık siz eskisi gibi güneşten yararlanmadığınız için aynı verimle elektrik üretemezseniz ne olacak? Bu durum, henüz bugün olmasa da yakın gelecekte önemli bir tartışmayı ve "düzenleme" ihtiyacını da beraberinde getirecek diye düşünüyorum. Başka bir ifadeyle "Güneşe erişimin" koşullarının veya "Güneşlenme hakkından" yararlanma koşullarının düzenlenmesi ihtiyacından bahsediyorum.

Güneşlenme hakkı, bitişikteki objelerin herhangi bir engellemesi olmaksızın, güneş ışınımına erişebilmek demektir. Başka bir ifadeyle, bu hak, yeni yapılan yapıların, tesislerin, dikilen ağaçların, mevcut güneş enerjisi tesislerinin "güneş alınımını engellememesi, onu gölgelendirmemesi" anlamına gelmektedir. "Güneş alınımının engellenmesi" veya "gölgelendirme" riski, özellikle alanın sınırlı olduğu ve yapılaşmanın yoğun olduğu kentsel bölgelerdeki çatı tipi kurulumlar için daha önem arz etmektedir. Amerika ve İngiltere'de desteklenen bu hak, İngiltere'de Prescription Act 1832'den yararlanarak gündeme gelmekte, Amerika'da ise mülkiyet hukuku kapsamında değerlendirilmekte ve yargı kararlarına konu oluşturmaktadır.

Ülkemiz mevzuatlarında, "güneşe erişim hakkı" veya "güneşten yararlanma hakkı"na ilişkin yasal bir düzenleme mevcut değildir. Kuşkusuz, henüz böyle bir sorunun gündeme gelmemesi ve konunun henüz bir ihtiyaç teşkil etmemesi bunun önemli nedenidir. Ancak bu durum, konunun ileride gündeme gelmeyeceği anlamına gelmemektedir. Yatırımların verimliliğini ve yatırımcıyı doğrudan etkileyen "gölgeleme riski" ve "güneşlenme (güneşten yararlanma)" bir hak olarak Elektrik Piyasası Kanunu'nda özel olarak tanımlanmalı ve haktan yararlanma şartları ayrıntı olarak düzenlenmeli, haktan yararlanmanın engellenmesi durumunda devreye girecek yaptırımlar dikkatlice ele alınmalıdır. Yine, konuyla ilgili olarak, İmar Kanunu'nda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Yapılacak hukuki düzenlemelerle, güneş enerjisi tesisatının olduğu yerde gölgelemeye neden olacak yapılara vs. izin verilmemeli, eğer izin verilirse, yeni yapının, sisteminin, ağaçlandırmanın, komşu sisteme zarar vermediğinden ve onun güneşlenme hakkını engellemeyeceğinden emin olunmalıdır. Bu çerçevede, örneğin, gölgelemenin tespitine yönelik sistem geliştirilebilir, izin verilecek gölgeleme oranı tespit edilebilir veya gölgeleme belli yüzdeyle sınırlanabilir. Ayrıca, mevcut güneş enerjisi tesisi sahibine yeni yapının planında değişiklik talep etme hakkı tanınabilir, yeni yapı sahibine gölgeyi azaltma yükümlülüğü getirilebilir. Yeni yapı yapılmış ve gölgeleme az ise zararın tazmini gündeme gelebilir. Hak böylece bu ve benzeri yaptırım mekanizmalarıyla güvence altına alınabilir. Benzer düzenlemenin "rüzgar" için de yapılması ve "rüzgarı engelleyen" ve yatırımları etkileyen/etkiyecek olan yapılaşmaların engellenmesi veya en kötü ihtimalle zararın tazmini mekanizmasının yasal olarak tanımlanması faydalı olacaktır.

Bu yazıyı güzel bir sözle bitirmek gerekirse; "Gölge etme başka ihsan istemem!!!"